

Advies van de Stuurgroep Ingrepen Pluimvee over de mogelijkheden voor het achterwege laten van het behandelen van de achterste teen van hanen

Samenvatting en advies

Per 1 september 2021 loopt de vrijstelling af van het wettelijk verbod op het verwijderen van een deel van de achterste teen bij mannelijke kippen bestemd voor de fokkerij, waarvan de nakomelingen gewoonlijk worden gehouden voor de menselijke consumptie. De Stuurgroep Ingrepen Pluimvee heeft een evaluatie uitgevoerd en beoordeeld of deze ingreep dan verantwoord achterwege kan worden gelaten. **De Stuurgroep concludeert dat het vanuit dierenwelzijnsoogpunt op dit moment niet verantwoord is om het verwijderen van een deel van de achterste tenen bij hanen achterwege te laten. Daarom adviseert de Stuurgroep de minister van LNV om het verbod op deze ingreep met 5 jaar uit te stellen.** Er is helaas nog geen oplossing in zicht en daarom meer onderzoek nodig om de ingreep verantwoord achterwege te kunnen laten en/of het niveau van werkelijke pijnbeleving en mogelijke pijnbestrijding vast te kunnen stellen.

Inleiding

De Stuurgroep bestaat uit vertegenwoordigers van de pluimveesector (LTO Nederland/ Nederlandse Organisatie Pluimveehouders (LTO/NOP), Nederlandse Vakbond Pluimveehouders (NVP), Centrale Organisatie van Broedeieren en Kuikens (COBK)), Dierenbescherming en het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV). De Stuurgroep wordt geadviseerd door onderzoekers van Wageningen Livestock Research (WLR). Het doel van de Stuurgroep is om te beoordelen wanneer ingrepen bij pluimvee op basis van dierenwelzijn verantwoord achterwege gelaten kunnen worden, daarover de minister te adviseren en onderzoek te laten uitvoeren die daaraan bijdraagt. Dat betekent het maken van een afweging tussen aan de ene kant gevolgen voor het dierenwelzijn bij het achterwege laten van de ingreep en aan de andere kant gevolgen voor het welzijn bij het toepassen van een ingreep. Deze afweging moet gemaakt worden voor alle in Nederland gehouden pluimvee, maar ook voor alle pluimvee (eendagskuikens) dat vanuit Nederland naar andere landen wordt geëxporteerd.

Bij het zoeken naar oplossingen zijn verschillende factoren van belang, zoals fokkerij, huisvesting, management en voeding. Onderzoek, kennis en ervaring zijn medebepalend voor resultaten. Maar er worden ook resultaten geboekt door een veranderende vraag vanuit de markt (al dan niet door maatschappelijke druk). Marktvraag stimuleert de sector omdat dan een hogere prijs voor de producten kan worden gevraagd. De Stuurgroep streeft naar een integrale afweging van de wijze waarop het dierenwelzijn het meest wordt gediend.

De Stuurgroep Ingrepen Pluimvee heeft de afgelopen jaren eraan kunnen bijdragen dat diverse ingrepen bij pluimvee verantwoord achterwege konden worden gelaten. Zo is de pluimveesector de afgelopen jaren gestopt met het behandelen van de snavels van leghennen en reguliere moederdieren in de vleessector, het verwijderen van de sporen en van de kammen bij vaderdieren voor bruine leghennen en vleeskuikens. Voor een aantal deelsectoren heeft de pluimveesector vrijstelling van het verbod op de snavelbehandeling verkregen tot 1 september 2023. Deze ingreep is nog toegestaan bij dieren die dienen als legouderdieren, (over)grootouderdieren, moederdieren van trager groeiende vleeskuikens, vaderdieren uit de vermeerderingssector, eendagskuikens van kippen bestemd voor de export, kalkoenen, en vleeskuikenouderdieren gehouden in verandastallen met geïntegreerde plastic voerpannen (tot 1 januari 2027) .

Per 1 september 2021 is een verbod op het verwijderen van een deel van de achterste teen bij vaderdieren in de vleesvermeerderingssector (*“mannelijke kippen bestemd voor de fokkerij, waarvan de nakomelingen gewoonlijk worden gehouden voor de menselijke consumptie”*) voorzien. Op initiatief van de Stuurgroep Ingrepen is de afgelopen jaren onderzoek uitgevoerd naar de mogelijkheden om deze ingreep achterwege te laten. Evenals bij eerdere evaluaties is ook nu het uitgangspunt voor de Stuurgroep geweest dat de ingreep op basis van dierenwelzijn verantwoord achterwege gelaten moet kunnen worden. Dat betekent het maken van een afweging tussen aan de ene kant gevolgen voor het dierenwelzijn (hennen en hanen) bij het achterwege laten van de ingreep en aan de andere kant gevolgen voor het welzijn van de dieren bij het toepassen van de ingreep (in dit geval alleen de hanen). Deze afweging moet gemaakt worden voor het in Nederland gehouden pluimvee, maar ook voor alle pluimvee dat als eendagskuiken vanuit Nederland naar andere landen wordt geëxporteerd.

De ingreep

In het Besluit Houders van dieren wordt verwezen naar het Besluit diergeneeskundigen, waar in artikel 2.2¹ de betreffende toegestane ingrepen bij pluimvee zijn benoemd. In artikel 7.1 wordt per toegestane ingreep bij pluimvee vermeld welke uitsluiting van kracht is, voor de ingreep waarop deze notitie betrekking heeft:

Artikel	Toegestane ingreep	Vervaldatum
2.2. lid b	Het verwijderen van een deel van de achterste teen bij mannelijke kippen, mits het dier niet ouder is dan twee dagen en het dier bestemd is voor de fokkerij waarbij nakomelingen gewoonlijk worden gehouden voor menselijke consumptie.	1 september 2021

Resultaten uitgevoerd onderzoek

Bij het intact laten van de achterste teen van de hanen kunnen forse verwondingen worden toegebracht aan de hennen tijdens het treden (bevruchten) van de hennen door de hanen. WLR heeft de afgelopen jaren in opdracht van de Stuurgroep vier praktijkkoppels vleeskuikenouderdieren met onbehandelde hanen gemonitord. Het betrof twee koppels met reguliere vleeskuikenouderdieren en twee koppels vleeskuikenouderdieren van één trager groeiend ras. Daarnaast is door WLR een proef naar mogelijke pijnbestrijding bij deze ingreep uitgevoerd.

1. Onderzoek bij **reguliere vleeskuikenouderdieren**:

- Het weglaten van de behandeling van tenen (en snavel) bij de hanen leidde tot een sterke toename van de uitval bij de hennen.²
- De sterke toename van de uitval werd met name veroorzaakt door flankverwondingen ten gevolge van de onbehandelde tenen bij de hanen. De uitval bij hennen nam toe vanaf ongeveer 27 weken leeftijd. In het eerste koppel nam de extra uitval door flankverwondingen vanaf week 37 weer af, in tegenstelling tot het tweede koppel waar de uitval op week 37 nog erg hoog was met weinig perspectief op verbetering. Bij het tweede koppel is de proef daarom op die leeftijd afgebroken om verder leed te voorkomen.
- Het weglaten van de behandeling bij reguliere vleeskuikenouderdieren is (onder de huidige praktijkomstandigheden) niet mogelijk zonder ernstige consequenties voor het welzijn van de hennen. In de komende 5 jaar wordt verder onderzoek gedaan naar maatregelen die dit eventueel wel mogelijk zouden kunnen maken. Hiervoor wordt door de Stuurgroep een werkplan opgesteld.

¹ Het volledige artikel kan hier worden geraadpleegd: https://wetten.overheid.nl/BWBR0035091/2019-06-01/#Hoofdstuk2_Paragraaf1_Artikel2.5

² In dit artikel in het blad Pluimveehouderij van 4 februari 2021 staat meer gedetailleerde gegevens over dit onderzoek : <https://www.boerderij.nl/Pluimveehouderij/Achtergrond/2021/2/Weglaten-ingrepen-bij-de-haan-schaadt-de-hen/>

- Op dit moment is het niet mogelijk om deze behandeling bij de hanen van reguliere vleeskuikenouderdieren achterwege te laten zonder forse dierwelzijnsgevolgen bij de hennen. Intacte tenen bij de hanen leiden tot sterk verhoogde uitval door verwondingen van de rug en/of dijen van de hennen.
2. Onderzoek bij **vleeskuikenouderdieren van trager groeiende vleeskuikens**:
- Bij deze twee koppels leidde het weglaten van de behandeling aan de tenen (en snavel) bij de hanen niet tot extra uitval, veerbeschadigingen en huidverwondingen bij de hennen.
 - Er lijken wel mogelijkheden om de behandeling van de achterste tenen op termijn achterwege te laten, maar er zijn nu nog maar twee koppels met onbehandelde hanen van één ras in de praktijk gehouden en gemonitord. Aangezien er meerdere rassen met verschillende kenmerken gebruikt worden is er op dit moment onvoldoende basis om het verbod op deze ingreep nu al verantwoord te laten zijn. Er zullen de komende 5 jaar meer praktijkkoppels gevolgd moeten worden om deze eerste uitkomsten voor alle gebruikte rassen te bevestigen. Hiervoor wordt door de Stuurgroep een werkplan opgesteld.
3. Onderzoek naar **pijnbestrijding** op het moment van behandelen van de hanen:
- Om de impact van het behandelen van tenen van eendagshaantjes op de dieren zelf te beperken is onderzocht of het toedienen van een pijnstiller bij de te behandelen kuikens een voordeel kan opleveren waardoor ze minder of geen pijn ervaren. De pijnstiller is een halve dag voor de behandeling en vervolgens tot 7 dagen leeftijd gegeven.
 - Door het verminderen van de negatieve impact op het welzijn van zowel hanen (pijn) als hennen (verwondingen) zou deze oplossing een goede (tussen)stap kunnen zijn, in de periode waarin gezocht wordt naar mogelijke oplossingen om het behandelen van de achterste tenen niet meer toe te passen, zonder dat het risico op zware verwondingen bij de hennen toeneemt als gevolg van het treden door de (onbehandelde) hanen.
 - Uit dit onderzoek kwam geen concreet nut van het toedienen van de gebruikte pijnstiller naar voren. De gebruikte pijnstiller was de enige die is geregistreerd voor gebruik in pluimvee (kalkoenen) maar is mogelijk niet effectief in deze situatie. Het feit dat geen van de behandelde kuikens (met of zonder pijnstiller) enige zichtbare reactie op de behandeling van de achterste tenen toonden suggereert dat ze mogelijk geen heftige pijn ervaren. Pijnbeleving is echter moeilijk te beoordelen en de uitgevoerde metingen waren wellicht niet sensitief genoeg. Ook zou een mogelijk nog onvolledige ontwikkeling van de zenuwbanen in de tenen een rol kunnen spelen. Er is op dit moment echter onvoldoende bekend over de ontwikkeling van de innervatie van de tenen bij kuikens om het ontbreken van een zichtbare reactie te verklaren.

Samenvattend:

- Uit de uitgevoerde praktijkonderzoeken blijkt bij reguliere vleeskuikenouderdieren sprake van (veelal forse) verwondingen en sterk verhoogde uitval bij de moederdieren als de hanen niet aan de achterste tenen behandeld worden. Bij de vleeskuikenouderdieren van trager groeiende vleeskuikens lijken er wel mogelijkheden te zijn, maar omdat nu slechts van twee koppels data van één ras verzameld is, moet dit verder worden onderzocht.
- Uit het door WLR uitgevoerde onderzoek naar pijnbestrijding bij van de haantjes komt de vraag naar voren in hoeverre de haantjes een wezenlijke pijnbeleving ervaren bij het op dag 1 (leeftijd) behandelen van de haantjes en of effectieve pijnbestrijding mogelijk is. Daar is op dit moment onvoldoende over bekend en moet verder worden onderzocht.
- Internationaal wordt er, voor zover bij de Stuurgroep bekend, nagenoeg geen onderzoek naar deze ingreep gedaan en wordt wereldwijd de behandeling van de achterste tenen bij hanen toegepast. Alleen in Noorwegen is onlangs een eerste proef met onbehandelde hanen van een trager groeiend ras gestart. De Stuurgroep verricht op dit vlak dus pionierend werk, waarbij een oplossing voor de vleeskuikenouderdieren vooralsnog niet in zicht is.

- Meer onderzoek zal de komende jaren nodig zijn. In de Stuurgroep wordt met betrokken partijen verder gezocht naar mogelijkheden om te zien of deze ingreep wel verantwoord achterwege kan worden gelaten door verder onderzoek te doen naar mogelijke innovaties in stalsystemen en/of managementfactoren en tevens te kijken naar de werkelijke pijnbeleving van de haantjes en hoe dit eventueel verminderd kan worden.

Exportbroederij/fokkerij

De in Nederland gevestigde fokbedrijven en exportbroederijen leveren een aanzienlijk deel van het (fok)pluimvee in de ons omringende landen en vele andere bestemmingen in de rest van de wereld. Nederland loopt als gidsland voorop in het verbeteren van dierenwelzijn. Daarin past het streven om onbehandelde dieren te houden.

Eendagskuikens worden naar alle EU-landen en landen buiten de EU geëxporteerd (derde landen). Een verbod op de behandeling van de achterste tenen bij hanen in Nederland bij kuikens bestemd voor export zal leiden tot een toename van deze behandeling (op latere leeftijd) in andere landen, waarmee per saldo het dierenwelzijn niet wordt gediend. De Stuurgroep vindt een dergelijk effect in het buitenland, vanuit het streven om dierenwelzijn in Nederland te verbeteren, zeer onwenselijk.

'Level playing field' in EU

Het is belangrijk om in Europa een 'level playing field' te realiseren als het om ingrepen bij pluimvee gaat. De Stuurgroep doet daarom een oproep aan het ministerie van LNV om in de EU te blijven pleiten voor een Europees verbod op ingrepen bij pluimvee. Uiteraard doet de Nederlandse pluimveesector dat ook via haar Europese koepelorganisaties (Copa-Cogeca en ELPHA).